

BIJLAGEN

- 1. Historische achtergrond**
- 2. Wetenschappelijk onderzoek naar de relatie tussen media en geweld**
- 3. Richtlijnen, conventies, aanbevelingen, wet- en regelgeving**
- 4. Strafzaken met betrekking tot artikel 240 WvSr, 1999-2006**
- 5. Bronnen**

BIJLAGE 1. Historische achtergrond

De eerste film wordt in Nederland vertoond in 1896.¹ De publieke belangstelling is zo groot dat de filmvertoning al snel het niveau van reizende kermisattractie ontstijgt en neerstrijkt in vaste bioscooptheaters. Met de forse toename van het aantal bioscoopbezoekers in de eerste decennia van de twintigste eeuw, groeit de bezorgdheid over de negatieve invloed van films op de jeugd. De meeste gemeenten gaan er daarom toe over regels op te stellen voor preventief toezicht. In haar streven eenheid te scheppen in de lokale verscheidenheid besluit de rijksoverheid in 1919 een commissie in te stellen die haar moet adviseren over maatregelen “ter bestrijding van het zedelijk en maatschappelijk gevaar aan bioscoopvoorstellingen verbonden”. Deze commissie komt in 1920 tot de conclusie dat de invloed van films wezenlijk verschilt van die van andere media, zoals bijvoorbeeld het toneel. Het gevaar schuilt niet zozeer in het medium zelf, als wel in het peil van de vertoonde films. Filmmakers spelen in op de sensatiezucht van het publiek en vooral de jeugd is daar vatbaar voor. Daardoor plegen jongeren tal van misdrijven die min of meer van de films zijn afgekeken, stelt de commissie. Ze adviseert een landelijke filmkeuring in te stellen. In 1926 wordt dit advies verwezenlijkt met de inwerkingtreding van de Bioscoopwet, die onder meer voorziet in een Centrale Filmkeuring.

Gedurende de halve eeuw dat de Bioscoopwet van kracht was, is onder invloed van de tijdgeest meerdere malen gepoogd deze wet aan te passen. In de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog bijvoorbeeld vormen de besloten voorstellingen — die niet onder de Bioscoopwet vielen — van de NSB en de Communistische Partij een bron van zorg, omdat zij de neutraliteit van ons land in gevaar kunnen brengen. Een vergelijkbare zorg over de besloten voorstellingen doet zich na de oorlog voor, als de Sovjet-Unie haar invloedssfeer naar Oost-Europa uitbreidt, hetgeen zowel gepaard gaat met de vertoning van Russische propagandafilms als met felle anticommunistische reacties. Gaat het bij de besloten voorstellingen nog om pogingen een maximum te stellen aan het aantal toegestane bezoekers, bij de filmkeuring variëren de wijzigingsvoorstellen van het aanscherpen tot juist het versoepelen van deze keuring. Het politieke debat concentreert zich op vraagstukken als de bevoegdheid te knippen in films, het afschaffen van de censuur op films voor volwassenen, het invoeren van een toegangsvorbod tot de bioscoop voor jongeren en de algehele opheffing van de filmkeuring waarbij alleen vervolging op basis van het zedenartikel 240 WvSr plaats dient te vinden indien een film in strijd is met de openbare orde of zedelijkheid.

In het maatschappelijk klimaat van de jaren zestig en zeventig is het onafwendbaar dat de voorstanders van een soepeler filmbeleid aan het langste eind trekken. In 1977 leidt het ertoe dat de Bioscoopwet wordt ingetrokken en de Wet op de Filmvertoningen in werking treedt. Dit betekent onder meer dat de Centrale Filmkeuring wordt afgeschaft, zodat er voortaan vrijwel geen enkele beperking meer is in het filmaanbod voor volwassenen.² Om de jeugd te beschermen wordt de Nederlandse Filmkeuring ingesteld, waarvan de leden bepalen of een film ongeschikt is voor jongeren onder de 12 of 16 jaar. Anders dan in het verleden wordt bij het bepalen van de schadelijkheid vooral gekeken naar de aanwezigheid van agressie en geweld en niet zozeer naar erotische aspecten. Een extra waarborg voor de bescherming van de jeugd biedt sinds 1985 het strafrecht, dat in artikel 240a WvSr strafbaar stelt het verstrekken, aanbieden of vertonen aan een jongere beneden de 16 jaar van afbeeldingen of voorwerpen waarvan de vertoning voor jongeren onder die leeftijd schadelijk wordt geacht.

---

¹ Een uitgebreid historisch overzicht is te vinden in: J. van der Burg en J.H.J. van den Heuvel, 1991.

² Ten tijde van de Centrale Filmkeuring worden jaarlijks 15 tot 20 van de circa 500 nieuwe films verboden. Een verbod blijft uiteraard nog steeds gelden voor films met kinderporno.

Al snel blijkt dat in het nieuwe stelsel de beoogde bescherming van jeugdigen onvoldoende verwezenlijkt wordt. Meerdere redenen liggen hieraan ten grondslag. Er wordt gemorrelt aan de autoriteit van de Nederlandse Filmkeuring. De keuring wordt gezien als een vorm van censuur door de overheid. De Nederlandse Filmkeuring heeft moeite de gestage toename van films en uitzendingen bij te benen. Omroepen laten zich weinig gelegen liggen aan de bepaling in de Omroepwet dat films die ongeschikt zijn voor jongeren onder 12 en 16 jaar, niet vóór 20.00 uur respectievelijk 21.00 uur uitgezonden mogen worden. De controle op de naleving door de bioscoophouders van de Wet op de Filmvertoningen heeft voor het Openbaar Ministerie geen prioriteit. En *last but not least* doen nieuwe media hun invloed gelden met de opmars van video en personal computer en in zijn kielzog de computerspellen, internet en mobiele telefonie. In opdracht van de ministers van BZK en Justitie en de staatssecretarissen van VWS en OCW stelt een interdepartementale werkgroep de beleidsnotitie *Niet voor alle leeftijden*³ (1997) op. Hierin stelt ze dat de moderne tijd en technologie een herbezinning vergen op de bescherming van de jeugd tegen schadelijke invloeden van audiovisuele media. Ze beschouwt dit als een gedeelde verantwoordelijkheid voor ouders, overheid en audiovisuele branche, waarbij het zwaartepunt bij de branche gelegd moet worden door de invoering van een systeem van zelfregulering dat onder meer zorgt voor uniforme classificatie van audiovisuele media.

In 1999 wordt het Nederlands Instituut voor de Classificatie van Audiovisuele Media (Nicom) opgericht. Het Nicom ontwikkelt in samenwerking met een team van wetenschappers het classificatiesysteem Kijkwijzer, dat op 21 februari 2001 officieel zijn intrede doet na de intrekking van de Wet op de filmvertoningen en de wijziging van de Mediawet. Datzelfde jaar wordt in Europees verband het initiatief genomen voor de classificatie van computerspellen, die twee jaar later onder de naam Pan European Game Information (PEGI) geïntroduceerd zal worden.

---

³ Kamerstukken II, 1996/1997, 25 266, nr. 1.

BIJLAGE 2. Wetenschappelijk onderzoek naar de relatie tussen media en geweld

Mediagerelateerde incidenten

De afgelopen decennia heeft zich een aantal gewelddadige incidenten voorgedaan, waarbij er direct of indirect een relatie gelegd kon worden tussen het delict en de invloed die specifieke beelden van geweld op de pleger uitgeoefend hebben. Bij een aantal van deze delicten gaat het om een min of meer getrouwe nabootsing van geweldsbeelden. In de overige gevallen is sprake van het imiteren van het uiterlijk en imago van gewelddadige filmhelden. Een bekend voorval is de moord in 1993 op de 3-jarige James Bulgar door twee 10-jarige jongens uit Liverpool, die zich daarbij hebben laten leiden door de film *Childsplay*. Het jonge koppel dat in 1995 William Savage om het leven brengt, heeft de moord gekopieerd uit de film *Natural born killers*. De 14-jarige jongen uit het Duitse Passau die enkele kennissen met een bijl doorklieft, is daarbij exact hetzelfde gekleed als de hoofdpersoon uit zijn lievelingshorror *Friday the thirteenth*. Leider Frank P. van de bende van Venlo, die verantwoordelijk is voor het plegen van zeven moorden, identificeert zichzelf geheel met hoofdpersoon Tony Montana uit de film *Scarface*. De twee pubers die in 1999 op de Amerikaanse Columbine High School in Colorado twaalf studenten en een leraar doodschieten, noemen zich de 'trenchcoat maffia', waarmee ze refereren aan de film *The basketball diaries*. Laatstgenoemde tragedie wordt verwerkt tot het internetspel *Super Columbine Massacre*, dat in 2006 de inspiratiebron vormt voor Kimveer Gill om op het Dawson College in Montréal lukraak om zich heen te schieten, waarbij hij één vrouw doodt en negentien leerlingen ernstig verwondt. Deze voorvallen roepen de vraag op of er sprake is van meer dan een toevallige samenloop van een agressieve persoonlijkheid en de nabootsing van gewelddadig gedrag in films en games.

Er is veel onderzoek verricht naar de invloed van het kijken naar geweldsbeelden op het gedrag van vooral jongeren. Grofweg kan dit onderzoek verdeeld worden in drie typen: de analyse van de hoeveelheid geweldsbeelden waaraan de kijker blootgesteld kan worden, het opstellen van theorieën om de eventuele invloed van geweldsbeelden op de ontwikkeling van agressief gedrag te verklaren of te ontcrachten en het uitvoeren van experimenten en correlatief onderzoek om te bezien of een dergelijke relatie in de praktijk ook aangetoond kan worden. Onderstaand wordt een beknopt overzicht gegeven van de resultaten van analyses en experimenteel en correlatief onderzoek.

Analyse van geweld in de media

Veel studies over media en geweld richten zich op de vraag hoeveel geweld er voorkomt in het aanbod aan mediabeelden. Deze inhoudsanalyses zijn niet bedoeld om uitspraken te doen over de *daadwerkelijk* invloed die van deze beelden uitgaat, maar om vast te stellen hoe groot het geweldsaanbod is dat *potentieel* van invloed zou kunnen zijn. Onderling zijn deze studies niet goed vergelijkbaar door de verschillen in onderzoeksmethodiek. Die verschillen doen zich onder meer voor bij de gehanteerde definities van geweld, de keuze van de zenders en programma's en bij het vaststellen van de mate van geweldpleging. Dit voorbehoud laat onverlet dat veel van deze inhoudsanalyses uitkomen op een relatief hoog percentage geweldsbeelden.⁴

Televisie

In de Verenigde Staten worden sinds de jaren zestig van de vorige eeuw analyses uitgevoerd van de inhoud van televisieprogramma's. Veel aandacht trekt de vereniging van psychologen met haar berekening dat in 1992 een Amerikaans kind aan het eind van de basisschool gemiddeld 8.000 moorden en 100.000 geweldsdelicten op de televisie heeft gezien. Als 15-jarige heeft een Amerikaans kind ongeveer 15.000 moorden op de televisie bekeken. Dat er veel geweld op de Amerikaanse televisie vertoond wordt, blijkt ook uit de National Television Violence Study, die in de jaarlijkse meting gedurende twintig weken in de periode 1994-1997 voor 23 kanalen tussen 06.00 en 23.00 uur uitkomt op 61% uitzendingen met een gewelddadig karakter. Buiten de VS is dit percentage veelal beduidend lager. Zo komt Brits onderzoek uit op 37% (1994/1995) en 45% (1995/1996) van de televisieprogramma's die geweldsbeelden bevatten. Volgens Duitse studies is het aandeel geweld op de televisie in de periode 1986-1994 toegenomen van 23% tot 32%. In Nederland blijkt volgens recent onderzoek dat de sterke toename van televisieprogramma's voor *kinderen* weliswaar geleid heeft tot een fors hoger aantal geweldsbeelden in absolute zin, maar dat het aandeel op het totaal met circa 10% vrij constant gebleven is. Ouder onderzoek naar

⁴ Een uitgebreid overzicht is te vinden in: M. Kunczik en A. Zipfel, 2004; en in: P. Nikken, 2007.

het *totale* aanbod op de Nederlandse televisiezenders komt uit op vier tot negen geweldsacties per uur.

Bioscoopfilms

Uit de inhoudsanalyses van televisieprogramma's blijkt dat de meeste geweldsbeelden worden aangetroffen in films. Het ligt dan ook voor de hand dat in relatief veel bioscoopfilms geweld te zien is. De afgelopen decennia is bovendien zowel het aantal geweldsbeelden als de lengte van gewelddadige scènes in bioscoopfilms sterk toegenomen. De oorzaak hiervan wordt gezocht in de opmars van de commerciële televisiezenders, waardoor de burger thuis van hetzelfde aanbod kan genieten als in de bioscoop en daar ook de voorkeur aan geeft. Inzicht in het totale aanbod in Nederland van bioscoopfilms waarin geweld voorkomt, biedt de Kijkwijzer-database van het Nicam. Daarin blijkt dat 67% in 2007 een classificatie heeft gekregen vanwege het voorkomen van geweld. Bij 40% van deze vanwege geweld geclassificeerde films is de classificatie 6 jaar toegekend, bij 28% 12 jaar en bij 32% 16 jaar.

Computerspellen

Hoewel de bezorgdheid over gewelddadige computerspellen wijd verbreid is, is er maar weinig onderzoek gedaan naar het aandeel van gewelddadige computerspellen dat op de markt komt. In een Deense studie uit 1998 wordt vastgesteld dat 53% van de spellen een gewelddadige inhoud heeft. Amerikaans onderzoek komt uit op cijfers variërend van 64% tot 89%. Inzicht in het totale aanbod op de Europese markt van computerspellen waarin geweld voorkomt, biedt de PEGI-database. Daarin blijkt dat 45% van de games in 2007 een classificatie heeft gekregen vanwege het voorkomen van geweld. Bij 29% van deze vanwege geweld geclassificeerde spellen is de classificatie 7+ toegekend, bij 38% 12+, bij 24% 16+ en bij 9% 18+ jaar.

Internet

Naar het aanbod van geweldsbeelden op internet is amper onderzoek gedaan, al was het maar omdat het immense aantal websites een dergelijke exercitie ondoenlijk maakt. Onderzoekers concentreren zich in hun studies dan ook op het *gebruik* van internet door jongeren en de mate waarin ze games en films downloaden en kennismaken van geweldsbeelden.

Experimenten en correlatief onderzoek

Kwalitatieve studies

De afgelopen decennia zijn talloze studies uitgevoerd om het verband tussen mediabeelden en agressief gedrag te onderzoeken. In de uitvoering bestaat nogal wat variëteit. Er zijn kwalitatieve studies verricht, waarin uitgebreid met kinderen gesproken is over hetgeen ze op televisie zien en hoe ze geweld in de media ervaren. Aan dergelijk onderzoek kleven diverse nadelen. Zo is de omvang van de steekproef veelal beperkt en kan het resultaat beïnvloed worden door de nadruk die op bepaalde aspecten wordt gelegd en door de wijze waarop de onderzoeker de antwoorden rubriceert. Het voordeel is dat dergelijk onderzoek onverwachte invalshoeken kan opleveren. Zo bleek in een Brits onderzoek dat 9- tot 13-jarigen bij het bepalen of er sprake is van geweld op tv, een grotere variëteit aan kenmerken van geweld noemen dan volwassenen en vooral kijken naar de impact die de beelden op hen zelf hebben.

Laboratoriumexperimenten

In tal van laboratoriumexperimenten is gekeken naar het effect van mediabeelden op jongeren, bijvoorbeeld door een deel van hen een gewelddadige film of game voor te leggen, terwijl de controlegroep een niet-gewelddadige equivalent krijgt. In de overgrote meerderheid van deze experimenten wordt een significant verband gevonden tussen geweldsbeelden en agressieve gedragingen en gedachten. Een bekend voorbeeld is het Amerikaanse experiment, waarin drie groepen kinderen getuige zijn van de mishandeling van een grote opblaasbare pop. De eerste groep ziet de mishandeling op de televisie, de tweede groep in een tekenfilm en de derde groep in het echt. De kinderen die de mishandeling op televisie of lijfelijk aanschouwd hadden, bleken dit gedrag twee keer zo vaak te imiteren als de controlegroep die de beelden niet gezien had. Dit effect trad niet op bij de kinderen die de tekenfilm gezien hadden.

Veldexperimenten

Het nadeel van laboratoriumexperimenten is dat kinderen zich in een kunstmatige situatie bevinden en daardoor misschien ander gedrag vertonen dan ze in hun natuurlijke omgeving gewend zijn. In veldexperimenten wordt aan

dit bezwaar tegemoet gekomen door kinderen in hun eigen omgeving op te zoeken. In veel van deze experimenten is een verband gevonden tussen de blootstelling aan geweld in games of films en het vertonen van agressief gedrag. Zo is in 1995 een experiment uitgevoerd onder ruim vijfhonderd kinderen uit de hoogste groepen van twaalf basisscholen in Enschede, waarin de spelers van gewelddadige games andere spelers een (gesimuleerde) straf konden geven. Het bleek dat de kinderen die een agressief computerspel (Streetfighter 2) hadden gespeeld, significant meer agressief gedrag vertoonden dan de kinderen die dit spel niet hadden gespeeld.

Correlatieel onderzoek

In dit type onderzoek wordt aan jongeren gevraagd naar welke films ze kijken en welke games ze spelen. Tevens worden vragen gesteld waaruit de mate van agressiviteit moet blijken. De meeste studies constateren dat er sprake is van sterke of tamelijk sterke verbanden tussen de blootstelling aan geweldsbeelden en het vertonen van agressief gedrag. De belangrijkste kritiek op deze vorm van onderzoek luidt dat sprake kan zijn van een omgekeerd verband: agressieve kinderen hebben een grotere belangstelling voor gewelddadige games en films.

Longitudinaal onderzoek

Het 'kip en ei' probleem van het correlatieel onderzoek kan omzeild worden door het mediagedrag en de mate van agressiviteit van jongeren gedurende een langere periode te volgen. Daaruit kan bijvoorbeeld blijken dat een aanvankelijk niet-agressieve jongeling in een later stadium veel kijkt naar geweldsbeelden en agressief gedrag begint te vertonen. Of omgekeerd: een agressief kind maakt op een later moment kennis met gewelddadige films en geeft blijk van beduidend minder agressie. In Zweden is een longitudinale studie uitgevoerd, waarbij enkele duizenden kinderen en adolescenten gedurende twintig jaar zijn gevolgd. Daaruit bleek een verband tussen de overvloedige consumptie van tv-programma's met gewelddadige beelden op jonge leeftijd (4-8 jaar) en agressiviteit, onrustig gedrag en gebrek aan concentratievermogen later op school. Ook in Amerikaans onderzoek gedurende zeventien jaar onder 700 gezinnen in de staat New York is een relatie gevonden tussen het veelvuldig kijken naar de televisie en de betrokkenheid bij onder meer vechtpartijen en berovingen.

Meta-analyses

In meta-analyses ten slotte worden de resultaten van een groot aantal eerder uitgevoerde studies samengevoegd in één data-set en opnieuw geanalyseerd. Al deze meta-analyses tonen aan dat het kijken naar geweldsbeelden mettertijd kan leiden tot agressief gedrag. Zo blijkt uit de meta-analyse uit 2001 op basis van 202 studies, waarbij 43.000 personen betrokken waren, dat er een significant verband is tussen mediabeelden en geweld. Dit verband komt — weinig verrassend — het sterkst naar voren bij de uitvoering van experimenten. Omdat de meta-analyse zich uitstrekt over een periode van 25 jaar, is ook onderzocht of het verband tussen media en geweld in de loop der tijd sterker is geworden. In de verzamelde studies op basis van experimenten blijkt dat niet het geval; in de overige, niet-experimentele studies is dat wel het geval.

BIJLAGE 3. Richtlijnen, conventies, aanbevelingen, wet- en regelgeving

Internationale richtlijnen, conventies en aanbevelingen

VN-Conventie over de Rechten van het Kind, 1989

In 1989 is in artikel 17 en 31 van de *VN-Conventie over de Rechten van het Kind* vastgelegd dat de jeugd recht heeft op goede voorlichting, ontspanning en cultuur. Nationale overheden moeten maatregelen treffen om de verstrekking van deugdelijke informatie aan te moedigen en het kind tegen schadelijke informatie te beschermen. Nederland heeft de conventie 1995 geratificeerd.

Artikel 17

“States Parties recognize the important function performed by the mass media and shall ensure that the child has access to information and material from a diversity of national and international sources, especially those aimed at the promotion of his or her social, spiritual and moral well-being and physical and mental health. To this end, States Parties shall:

- (a) Encourage the mass media to disseminate information and material of social and cultural benefit to the child and in accordance with the spirit of Article 29;
- (b) Encourage international co-operation in the production, exchange and dissemination of such information and material from a diversity of cultural, national and international sources;
- (c) Encourage the production and dissemination of children's books;
- (d) Encourage the mass media to have particular regard to the linguistic needs of the child who belongs to a minority group or who is indigenous;
- (e) Encourage the development of appropriate guidelines for the protection of the child from information and material injurious to his or her well-being, bearing in mind the provisions of Articles 13 and 18.”

Artikel 31

- “1. States Parties recognize the right of the child to rest and leisure, to engage in play and recreational activities appropriate to the age of the child and to participate freely in cultural life and the arts.
2. States Parties shall respect and promote the right of the child to participate fully in cultural and artistic life and shall encourage the provision of appropriate and equal opportunities for cultural, artistic, recreational and leisure activity.”

EU-richtlijn ‘Televisie zonder grenzen’, 1989

Artikel 22 van de eveneens uit 1989 daterende *EU-richtlijn ‘Televisie zonder grenzen’* richt zich op de bescherming van jongeren tegen programma’s die de lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling ernstig kunnen aantasten, in het bijzonder programma’s met pornografische scènes of met nodeloos geweld. De bepalingen zijn niet van toepassing, wanneer minderjarigen door het tijdstip van uitzending of door technische maatregelen, de beelden normaliter niet kunnen bekijken.

Artikel 22

“De Lid-Staten nemen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat in de televisie-uitzendingen van de onder hun bevoegdheid vallende televisie-omroeporganisaties geen programma’s voorkomen die de lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling van minderjarigen ernstig zouden kunnen aantasten, inzonderheid programma’s met pornografische scènes of met nodeloos geweld. Deze bepaling geldt ook voor programma’s waarop het voorgaande niet van toepassing is, doch die toch schade kunnen toebrengen aan de fysieke, mentale of zedelijke ontwikkeling van minderjarigen, tenzij door de keuze van het tijdstip van uitzending of door technische maatregelen gewaarborgd wordt dat minderjarigen in het zendgebied de uitzendingen normaliter niet kunnen zien of beluisteren.”

Herziene EU-richtlijn ‘Televisie zonder grenzen’, 1997.

De EU-richtlijn is in 1997 herzien. In artikel 22 wordt de bescherming van jeugdigen aangescherpt. Lidstaten moeten erop toezien dat ongecodeerd uitgezonden programma’s die schadelijk kunnen zijn voor minderjarigen, door een akoestisch waarschuwingssignaal worden aangekondigd of met een visueel symbool worden aangeduid.

Artikel 22

- “1. De lidstaten nemen passende maatregelen om ervoor te zorgen dat in de televisie-uitzendingen van de onder hun bevoegdheid vallende omroeporganisaties geen programma's voorkomen die de lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling van minderjarigen ernstig zouden kunnen aantasten, met name programma's waarin pornografische scènes of beelden van nodeloos geweld voorkomen.
2. De in lid 1 bedoelde maatregelen gelden eveneens voor andere programma's die schade kunnen toebrengen aan de lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling van minderjarigen, tenzij door de keuze van het tijdstip van de uitzending of door technische maatregelen wordt gewaarborgd dat minderjarigen in het zendgebied de uitzendingen normalerwijze niet zullen zien of beluisteren.
3. Indien dergelijke programma's ongecodeerd worden uitgezonden, zorgen de lidstaten er bovendien voor dat zij worden voorafgegaan door een akoestische waarschuwing of dat zij gedurende de gehele uitzending herkenbaar zijn aan een visueel symbool.”

EU-richtlijn Audiovisuele Mediadiensten, 2008

In november 2007 heeft het Europees Parlement ingestemd met de voorstellen van de Europese Commissie voor herziening van de EU-richtlijn 'Televisie zonder grenzen'. Na inwerkingtreding zal deze de *EU-richtlijn Audiovisuele Mediadiensten* genoemd worden. In de nieuwe versie zijn de grondbeginselen van de richtlijn onaangetast. Artikel 22 blijft ongewijzigd van kracht. Nieuw is onder meer dat de richtlijn wordt uitgebreid tot nieuwe mediadiensten, zoals video-on-demand of die via internet of mobiele telefoons worden aangeboden.⁵

Aanbevelingen Raad van de Europese Unie, 1998

Vermeldenswaard zijn twee aanbevelingen van de Raad van de Europese Unie uit 1998, waarin aanbevelingen staan voor een betere bescherming van jeugdigen. In de eerste aanbeveling wordt onder meer opgeroepen tot de oprichting van een nationaal zelfreguleringskader. In Nederland worden de eerste stappen hiertoe gezet met de oprichting van het Nicam in 1999. Ook wordt aanbevolen te experimenteren met nieuwe middelen ter bescherming van jongeren en hen te beschermen tegen negatieve effecten van online diensten. De tweede aanbeveling richt zich op de audiovisuele branche.

Aanbeveling 1

- “1. (...) in aanvulling op het regelgevingskader, de oprichting, op vrijwillige basis, te bevorderen van nationale kaderregelingen voor de bescherming van minderjarigen en van de menselijke waardigheid bij audiovisuele en informatiediensten.
2. (...) de omroeporganisaties in hun rechtsgebied ertoe aan te zetten om, bij wijze van aanvulling op de nationale en communautaire regelgevingen op omroepgebied, op vrijwillige basis onderzoek te verrichten naar en te experimenteren met nieuwe middelen voor de bescherming van minderjarigen en de voorlichting van de televisiekijkers.
4. (...) met het oogmerk de assimilatie van technologische ontwikkelingen aan te moedigen, naast en in aansluiting op de bestaande wettelijke en andere maatregelen ten aanzien van omroepdiensten, en in nauwe samenwerking met de betrokken partijen, acties te bevorderen om:
- minderjarigen in staat te stellen een verantwoord gebruik te maken van de online audiovisuele en informatiediensten, met name door ouders, opvoeders en leraren beter bewust te maken van de mogelijkheden van de nieuwe diensten en van de wijzen waarop zij veilig kunnen worden gemaakt voor minderjarigen;
  - indien passend en noodzakelijk, de identificatie te vergemakkelijken van voor jongeren bestemde inhoud en diensten met een hoge kwaliteit, en deze diensten toegankelijker te maken voor jongeren, onder meer in onderwijsinstellingen en openbare gebouwen.”

Aanbeveling 2

- “2. (...) samen te werken bij de opstelling van gedragscodes voor onlinediensten ter bescherming van minderjarigen en de menselijke waardigheid, onder andere om een klimaat te scheppen dat gunstig is voor de ontwikkeling van nieuwe diensten, zulks met inachtneming van de beginselen en de methoden die in de bijlage zijn opgenomen.
3. (...) op vrijwillige basis nieuwe middelen voor de bescherming van minderjarigen en voor de voorlichting van de kijker in de omroepdiensten te ontwikkelen en uit te proberen teneinde innovatie aan te moedigen en tegelijkertijd

---

⁵ Bij de uitbreiding naar nieuwe mediadiensten gelden de bepalingen echter voor beelden die ernstige schade kunnen berokkenen bij minderjarigen.

de bescherming te verbeteren.

4. (...) positieve maatregelen ten behoeve van minderjarigen te ontwikkelen, waaronder initiatieven die erop gericht zijn de toegang van minderjarigen tot de audiovisuele en informatiediensten te verruimen en een mogelijk schadelijke inhoud te voorkomen.”

Nederlandse wet- en regelgeving

Grondwet, artikel 7

“1. Niemand heeft voorafgaand verlot nodig om door de drukpers gedachten of gevoelens te openbaren, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.

2. De wet stelt regels omtrent radio en televisie. Er is geen voorafgaand toezicht op de inhoud van een radio- of televisieuitzending.

3. Voor het openbaren van gedachten of gevoelens door andere dan in de voorgaande leden genoemde middelen heeft niemand voorafgaand verlot nodig wegens de inhoud daarvan, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet. De wet kan het geven van vertoningen toegankelijk voor personen jonger dan zestien jaar regelen ter bescherming van de goede zeden.”

Mediawet, artikel 52d en 53:

Artikel 52d

“1. Het televisieprogramma van een instelling die zendtijd heeft verkregen bevat geen programmaonderdelen die de lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling van personen jonger dan zestien jaar ernstige schade zouden kunnen toebrengen.

2. Het televisieprogramma van een instelling die zendtijd heeft verkregen mag slechts programmaonderdelen bevatten die schade kunnen toebrengen aan de lichamelijke, geestelijke of zedelijke ontwikkeling van personen jonger dan zestien jaar, indien die instelling is aangesloten bij een door Onze Minister erkende organisatie als bedoeld in artikel 53, eerste lid, en ter zake gebonden is aan de regels en het toezicht daarop van die erkende organisatie met betrekking tot het uitzenden van de hiervoor bedoelde programmaonderdelen. De instelling die zendtijd heeft verkregen en die is aangesloten toont dit aan door middel van een aan het Commissariaat voor de Media over te leggen schriftelijke verklaring van de erkende organisatie.”

Artikel 53

“1. Onze Minister kan een organisatie erkennen die voorziet in regelingen omtrent classificatie en het uitzenden van programmaonderdelen als bedoeld in artikel 52d, tweede lid, en het toezicht daarop. De regelingen hebben in ieder geval betrekking op:

a. criteria voor de classificatie van programmaonderdelen, waaronder in ieder geval de mate waarin:

1°. angst wordt opgewekt;

2°. brutaliserend geweld wordt vertoond of gerechtvaardigd;

3°. het gebruik van drugs aantrekkelijk wordt voorgesteld of vergoelijkt;

4°. sprake is van pornografie;

5°. op andere gronden volgens algemeen geldende opvattingen producten niet geschikt zijn voor vertoning aan bepaalde categorieën personen jonger dan zestien jaar;

b. de uitzendtijdstippen van de hiervoor bedoelde programmaonderdelen;

c. de wijze waarop de uitzending van deze programmaonderdelen wordt voorafgegaan door of is voorzien van symbolen of waarschuwingen.

2. Aan een erkenning kunnen voorschriften worden verbonden. Van een beschikking tot erkenning wordt mededeling gedaan in de Staatscourant.

3. Een organisatie komt slechts voor erkenning in aanmerking indien:

a. onafhankelijk toezicht door de organisatie op de naleving van de regelingen, bedoeld in het eerste lid, is gewaarborgd;

b. voorzien is in voldoende betrokkenheid van belanghebbenden, waaronder in ieder geval vertegenwoordigers uit de consumentensfeer, instellingen die zendtijd hebben verkregen, deskundigen op het gebied van de audiovisuele media en producenten van audiovisuele media;

c. de financiële positie van de organisatie een adequate uitvoering van de werkzaamheden waarborgt.

4. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen nadere regels worden gesteld met betrekking tot de eisen bedoeld in het derde lid en kunnen andere eisen ten aanzien van de erkenning worden gesteld.
5. Onze Minister trekt een erkenning in indien de organisatie niet meer voldoet aan de bij of krachtens het eerste of derde lid gestelde eisen. Onze Minister kan voorts een erkenning intrekken indien de organisatie niet voldoet aan de in het tweede lid bedoelde voorschriften of de in het vierde lid bedoelde nadere en andere eisen. Van een beschikking tot intrekking wordt mededeling gedaan in de Staatscourant.
6. Bij algemene maatregel van bestuur kunnen het eerste tot en met vierde lid en artikel 52d, tweede lid, buiten werking worden gesteld en kunnen regels worden gesteld omtrent het uitzenden van programmaonderdelen als bedoeld in artikel 52d, tweede lid, voor zover dat noodzakelijk is voor een juiste en tijdige uitvoering van artikel 22 van de Europese richtlijn.”

Wetboek van Strafrecht, artikel 240a

“Met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de vierde categorie wordt gestraft hij die een afbeelding, een voorwerp of een gegevensdrager, bevattende een afbeelding waarvan de vertoning schadelijk is te achten voor personen beneden de leeftijd van zestien jaar, verstrekt, aanbiedt of vertoont aan een minderjarige van wie hij weet of redelijkerwijs moet vermoeden, dat deze jonger is dan zestien jaar.”

BIJLAGE 4. Strafzaken met betrekking tot artikel 240a WvSr, 1999-2006**strafzaken mbt Sr 240a ingeschreven bij parketten, exclusief overdrachten tussen parketten, per jaar van inschrijving**

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ingeschreven zaken m.b.t. Sr 240A ingeschreven	22	17	16	36	31	21	21	25

strafzaken m.b.t. Sr 240a afgedaan door het OM (incl. beslissing dagvaarding), per jaar van afdoening en soort afdoening

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
dagvaarding	8	9	13	10	20	19	17	26
<i>waarvan</i> dagvaarding voor Sr 240A	7	7	9	7	16	15	15	20
<i>sepot Sr 240A, dagv. voor ander feit</i>	1	2	4	3	4	4	2	6
transactie	-	1	-	4	2	1	-	2
sepot	11	4	5	12	6	7	6	1
voeging bij andere strafzaak	2	2	2	2	3	1	-	-
overdracht buitenland	-	1	-	-	-	-	-	-
totaal afgedaan door het OM	21	17	20	28	31	28	23	29

strafzaken met dagvaarding voor Sr 240a afgedaan door rechter (1e aanleg), per jaar van uitspraak en soort uitspraak

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
schuldigverklaring	7	8	8	7	11	20	11	3
<i>waarvan</i> voor Sr 240A	6	8	7	6	10	19	10	2
<i>voor ander feit</i>	1	-	1	1	1	1	1	1
andere uitspraak dan schuldigverklaring	1	1	3	-	-	1	-	-
voeging ter zitting	-	-	-	-	-	1	-	-
totaal afgedaan door de rechter (1e aanleg)	8	9	11	7	11	22	11	3

bron: OMDATA, april 2007

BIJLAGE 5. Bronnen

C.A. Anderson e.a.: 'The influence of media violence on youth'. In: *Psychological science in the public interest* jrg. 4, nr. 3, december 2003.

J.L.M. Boek en R.A. Visser: *Handhaven: eerst kiezen, dan doen. Spanningsvelden in de handhaving*. Den Haag, Ministerie van Justitie, Expertisecentrum Rechtshandhaving, 2005.

J. van der Burg en J.H.J. van den Heuvel: *Film en overheidsbeleid. Van censuur naar zelfregulering*. 's-Gravenhage, SDU Uitgeverij, 1991.

Commissie Jeugd, Geweld en Media: *Wijzer kijken. Schadelijkheid, geschiktheid en kennisbevordering bij het gebruik van audiovisuele producten door jeugdigen*. Den Haag, 2005.

Film- en videogeweld. Justitiële Verkenningen 3, 1997.

J. Groebel: *Extreme geweldsvideo's en de jeugdige kijker. Verspreiding en gebruik van videofilms in nationaal en internationaal perspectief*. Utrecht, Universiteit Utrecht, 1996.

J. Groebel en L. Smit: *Media en Geweld. Inventariserend onderzoek*. Utrecht, Universiteit van Utrecht, 1996.

A. Hoogerwerf: *Geweld in Nederland*. Assen, Van Gorcum, 1996.

E. van Huis: *Bezint eer gij begint. Een onderzoek naar de verwachte effectiviteit van beleidsinstrumenten ter beheersing van mediageweld*. Den Haag, 2000.

Intomart: *Eindrapport onderzoek zelfregulering audiovisuele producten*. Hilversum, Intomart, 2002.

Intomart: *Meningen van ouders over de Kijkwijzer*. Hilversum, Intomart, 2003.

Intomart: *Meningen van ouders over de Kijkwijzer*. Hilversum, Intomart, 2006.

M. Kunczik en A. Zipfel: *Medien und Gewalt. Befunde der Forschung seit 1998*. Berlin, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, 2004.

E. Lievens en J. Dumortier: *Bescherming van minderjarigen online. Stand van zaken en blik op de toekomst*. 2005.

Marketresponse Nederland: *Kijkwijzer in de videotheek*. Leusden, Marketresponse Nederland, 2004.

Ministerie van VWS, Ministerie van OCW: *Niet voor alle leeftijden. Audiovisuele media en de bescherming van jeugdigen*. Rijswijk, 1997.

Nicam: *Jaarverslag 2002, 2003, 2004, 2005, 2006*.

Nicam: *Leeftijdsclassificatie van films en andere audiovisuele producties in Europa*. Hilversum, Nicam, 2004.

P. Nikken: *Computerspellen in het gezin*. Hilversum, Nicam, 2003.

P. Nikken: *Mediageweld en kinderen*. Amsterdam, Uitgeverij SWP, 2007.

Publieke Omroep Documentatie & Bibliotheek: *De pers over... De discussie rond het functioneren van de Kijkwijzer van het Nicam*. Nicam, 2004.

T. Schiphof: 'Het NICAM — zelfregulering in audiovisuele branches'. In: A.W. Hins en A.J. Nieuwenhuis (red.):

Van ontvanger naar zender. Opstellen aangeboden aan prof.mr. J.M. de Meij. Amsterdam, Otto Cramwinckel Uitgever, 2003.

Sociaal Cultureel Planbureau. *Sociaal en cultureel rapport 2004.*

Study on co-regulation measures in the media sector. Final report. Hamburg, Hans-Bredow-Institut for Media Research, 2006.